

**VYSTÚPENIE MINISTRA ZAHRANIČNÝCH VECÍ A EURÓPSKÝCH
ZÁLEŽITOSTÍ SLOVENSKEJ REPUBLIKY A ÚRADUJÚCEHO PREDSEDU
OBSE**

MIROSLAVA LAJČÁKA

**na
KONFERENCII O BOJI PROTI ANTISEMITIZMU V REGIÓNE OBSE**

Bratislava, 5. februára 2019

Vážená pani ministerka Karin Kneissl,

vážený pán generálny tajomník OBSE Thomas Greminger,

*vážená pani riaditeľka Úradu pre demokratické inštitúcie a ľudské práva Ingibjörg
Sólrún Gísladóttir,*

vážení hostia, dámy a páni.

Vitajte v Bratislave. Teším sa, že ste prijali pozvanie na konferenciu slovenského predsedníctva OBSE o veľmi neľahkej a bolestivej téme antisemitizmu.

Mohol by som dnes začať historickým exkurzom k východiskám antisemitizmu.

Mohol by som tému uchopiť koncepčne či metodologicky.

Mohol by som sa zamerať sa na politickú dimenziu antisemitizmu.

Alebo religióznu, berúc do úvahy geopriestor.

Mohol by som hovoriť o psychológii jednotlivcov.

A tiež aj o sociológii národov.

Pretože toľko podôb – a omnoho viac – má antisemitizmus.

Chcem dnes však hovoriť o tragédii jeho ľudských dôsledkov.

Poviem Vám tri príbehy z jedného ľudského života.

Príbeh prvý

V prvom príbehu nás zavediem na miesto vzdialené 330 kilometrov od tejto sály.

Je 7. apríl 1944 a koncentračný tábor Osvienčim je potrebné rozšíriť.

Na vonkajšej strane, za ostnatými drôťmi, sa pripravuje výstavba nových barakov.

Medzi drevenými dielcami – v neveľkej medzere - sa ukrývajú dvaja muži.

Jeden z nich je stále ešte chlapec.

Rudolf Vrba, pôvodom z Topoľčian a Alfred Wetzler, pôvodom z Trnavy.

V Osvienčime strávili dlhé 2 roky a vedia, čo nasleduje keď sa zistí, že medzi väzňami niekto chýba.

Večerný vzduch prerezalo kvílenie alarmu.

Tábor sa uzavrel a nasledovali 3 dni pátrania v širšom perimetri.

Vrba a Wetzler sa rozhodli čakať doslova pár metrov od tábora.

Strávili 3 dni, medzi drevenými doskami, na konci ktorých bola buď nádej na slobodu alebo istá smrť.

Keď po dlhých 72 hodinách v tábore skončil poplach a pátranie prevzalo gestapo a polícia, odplazili sa do blízkeho lesa a vydali sa na útek domov na Slovensko.

Bežali najmä v noci, aby ich nechytily príslušníci SS. Cez lesy, sneh i blato.

Bežali vyše 12 dní, prekonalí vyše 140 kilometrov, kým prekročili slovensko-poľské hranice a ocitli sa v obci Skalité.

Keď sa 20 apríla 1944 miestny roľník Ondrej Čanecký vybral na svoje pole, mal to byť pre neho obyčajný, všedný deň.

Na oranisku však našiel vyčerpaných, hladných a zmorených Vrba a Wetzlera.

Na prvý pohľad mu muselo byť zrejmé, že pomocou týmto mužom by riskoval veľa, vrátane vlastného života.

No Ondrej Čanecký mužov niekoľko dní skrýval vo vlastnom dome, dal im najesť a keď znovuzískali silu, sprostredkoval ich kontakt s predstaviteľmi židovskej náboženskej obce v Žiline.

Viem, že mnohí z Vás tento príbeh poznajú.

Je príbehom odvahy, zoči voči zbabelosti antisemitizmu.

Nezlomnosti ľudského ducha.

Sily. Vôle. Vytrvania.

Viem ale aj to, že považujete za dôležité pripomenúť si ho.

Opäť. A opäť. A opäť.

Pretože antisemitizmus nie je porazený. Naopak.

Je rok 2019 a vo svete i v Európe sledujeme trendy, ktoré až príliš nebezpečne pripomínajú minulosť.

Počúvame rétoriku nenávisti a sledujeme, ako sa vracia do našich zákonodarných zborov. Slovensko nevynímajúc.

Je to tá istá nenávisť, len prezlečená do moderného šatu.

Nachádza sa v online priestore, zakrýva sa anonymitou na sociálnych sieťach a je už tak silná, že sa dokáže manifestovať v parlamentných voľbách.

Je našou povinnosťou proti šíreniu nenávisti konať.

Pretože antisemitizmus, to nie sú len 30. a 40. roky.

Sú to stáročia pocitu nadradenosti, nenávisť voči cudziemu a pomýlená predstava vlastnej výnimočnosti.

A jeho najhoršie prejavy sú vždy nasledované tou istou otázkou: *Ako je možné, že sa to opäť stalo?*

Ako je možné, že po každom pogrome prišiel ďalší?

A ako je možné, že niektorí ľudia sa dnes opovažujú povedať, že holokaust sa nestal?

Nedovoľme, aby sa raz budúce generácie pozerali na nás a pýtali sa: *ako to mohli dopustiť?*

Veď to museli vedieť. Prečo nezasiahli.

A tu sa začína druhý príbeh, o ktorom chcem hovoriť.

Príbeh druhý

Vrba a Wetzler z tábora smrti neutiekli len preto aby zachránili seba, ale aby zachránili iných.

Hoci vzburu plánovali dlhšie, vpred ich pohlo zistenie, že nacisti plánujú ďalšie transporty z krajín, ktorým sa zatiaľ vyhýbali, najmä z Maďarska.

Keď sa v Osvienčime rozbehla masová výstavba nových barakov, Vrba a Wetzler už nemohli ďalej čakať. Museli ísť, museli ostatných varovať a zastaviť to.

Svet vtedy totiž ešte netušil o škále a brutalite tejto hrôzy.

Keď dorazili do Žiliny, v dňoch 25. - 28. apríla vypovedali pred Židovskou pracovnou radou o zverstvách v tábore smrti.

Obaja boli vypočúvaní oddelene a ich precízne a detailné svedectvá zneli priam neveriteľne.

Následne spolu vypracovali 32-stranovú správu, v ktorej detailne opísali rozmiestnenie táborov v Osvienčime a Brzezinke, selekcie prichádzajúcich Židov či systém evidencie a fungovania táborov.

Vymenovali koľko a aké transporty do Osvienčimu prišli, vypracovali nákresy krematória a plynovej komory a odhadli počet ľudí, ktorí zahynuli.

Tento príbeh, je príbehom o prevencii.

Vrba a Wetzler sa rozhodli sa konať, aby ďalší nemuseli podstúpiť to, čím prešli oni.

A dnes, keď vyrastá nová generácia, ktorá (vd'akabohu) nezažila na vlastnej koži neslobodu, musíme sa s nimi rozprávať o tom, čo sa stalo. Trebárs aj na príklade Rudolfa Vrba.

Keď ho deportovali z rodného mesta do koncentračného tábora, mal 17 rokov.

Tiež bol niekoho spolužiakom, kamarátom.

Rozprávajme im tieto príbehy.

Aby videli varovné signály; chápali, že antisemitizmus je nebezpečný.

Je veľmi znepokojujúce, ako rastie podpora mladej generácie smerom k politickým entitám presadzujúcim extrémistické ideológie a historické dezinterpretácie.

Náš rezort diplomacie sa snaží reagovať na hoaxy a dezinformácie, navštevujeme školy a univerzity a rozprávame so študentmi o tom, aká krajina je Slovensko.

Aký náročný bol boj o jej demokratický charakter a miesto v Európskej únii.

Že demokracia nie je samozrejmá. Má veľa nepriateľov a treba ju chrániť pred nenávisťou.

A nenávisť je esenciou antisemitizmu. Pretože antisemitom bola vždy bližšia totalita než sloboda.

Tretí príbeh je smutný a varovný zároveň.

Príbeh tretí

Text správy bol okamžite preložený do ďalších jazykov a distribuovaný kompetentným úradom na západe.

Dostal sa do Vatikánu, Švajčiarska, USA ... informovala o ňom BBC.

Vrba a Wetzler chceli zabrániť ďalším zločinom, varovať ohrozených, informovať kompetentných – no reakcia prišla neskoro.

Možno to, čo videli, bolo vtedy pre mnohých až príliš. Až príliš nepochopiteľné, až príliš strašné.

Napriek tomu, že deportácie boli v lete 1944 zastavené, čím sa podarilo zachrániť asi 200 000 Židov, osud státisícov ľudí deportovaných od polovice mája '44 bol už navždy stratený.

Dezilúzia oboch Slovákov bolo veľká.

Vrba napísal: „*Prečo som utekal? Aký to malo zmysel? Nedošlo im, že každý deň zomrie desaťtisíc ľudí [...] Nerozumeli mi? Neverili mi?*“

Tento príbeh, je príbehom hodnoty pravdy.

Vrba a Wetzler riskovali životy aby povedali pravdu. Aby svet vedel.

No mnohí odmietali akceptovať skutočnosti, ktoré sa stali realitou aj ich pričinením.

Preto my, poučení z minulosti, musíme realitu kriticky vnímať a nezakrývať si oči.

Nesmieme si myslieť, že náš hlas nezaváži.

Vrba a Wetzler bežali 140 kilometrov aby mohli povedať pravdu.

Nám dnes stačí zobrať do ruky mobilný telefón.

Stačí pár klikov a správu Vrba a Wetzlera si môžete doma prečítať, môžete ju zdieľať. A môžete oponovať, ak by ju chcel niekto spochybňovať.

A musíme to robiť.

Mnohí stále považujú extrémistov za virtuálnu hrozbu, za šašov.

Ale oni rastú na sile. Toto je realita, ktorej aj tu na Slovensku čelíme.

A nesmieme si zatvárať oči alebo sa domnievať, že len tak pominie. Nič iné nám nezostáva.

Aby sa nikto z nás sa nemusel skrývať v kope dreva len preto, že vyzerá inak

Aby sa nikto z nás nemusel posypať tabakom a natrieť petrolejom, aby ho nenašli pátracie psy. Len preto, že vyznáva Boha, ktorého vyznávali jeho predkovia.

Aby sa nikto z nás nemusel báť, že niekto ublíži jeho rodine. Len preto, že poskytol človeku v núdzi jedlo, vodu a prístrešok.

Každý z nás môže byť hrdina. A v týchto časoch každý z nás aj musí byť hrdina.

Pretože - delenie ľudí na my a oni.

- pripomínanie náboženského pôvodu ľudských bytostí.
- konšpirovanie o spolčení etnika

nikdy a nikde v histórii ľudstva nekončilo len pri slovách.

A pre istotu to zopakujem ešte raz: v histórii antisemitizmus nikdy neostal len pri slovách.

Naša generácia má tak povinnosť tieto slová postihovať a predísť ich výskytu.

Nemáme právo vzdať sa.

Ďakujem Vám všetkým, že ste tu dnes s nami, čím dávate jasne najavo, že antisemitizmus v našej spoločnosti nemá miesto.

Osobitná vďaka patrí ODIHR (Úradu pre demokratické inštitúcie a ľudské práva) za neoceniteľnú podporu, ktorú poskytuje účastníckym štátom OBSE pri naplňaní ich záväzkov v oblasti predchádzania všetkým formám diskriminácie a intolerancie.

A tiež za všestrannú podporu nášmu predsedníctvu pri organizovaní tejto konferencie.

Verím, že tieto dva dni povzbudia naše odhodlanie postaviť sa neznášanlivosti.

Ďakujem.